

శ్రీ రస్తు.

ఏమ పరబ్రహ్మణేనమః.

తచమన విధానము.

శుశాదేశేప్రాప్యైఖ ఉదబ్దుభో వోపవిశ్యాంత
జ్ఞానునిగో గోకన్యాకృతింకృత్వా, తాలుగాభిః శుద్ధా
భిరట్కః సకృదాచామేత్ || త్రిశ్వేతిస్మృతికాము
ద్యాం! అంగుష్ఠమాత్రం స్పృశేదితిభట్టాః || తతోం
గుష్ఠమూలే నోష్ఠాద్విరున్మృజ్యాం గుష్ఠతజ్జనీభ్యాం
నాసికేంగుష్ఠమధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ అంగుష్ఠాఽ
నామికాభ్యాం శ్రోత్రేంగుష్ఠకనిస్థికాభ్యాం నాభిం
పాణితలేనస్పృదయం సర్వైశ్చిరశ్చస్పృశేత్ ||

తా|| శుద్ధమైనచేతనమందుఁ దూర్పుమొగముగనై వసుత్తరాభి
ముఖముగనై నను గూర్చుండి ముఖకులమధ్యమందుచే యుంచు
కొని గోవుచేవికలె నంగుష్ఠతర్జనులు మాత్రము ముడిచిన హస్త
ముచే జలము గ్రహించి దవడలకు మాత్రమంటెడు జలము నొక
మారు దాగివలెను. అదియే యాచమనము. మూడుమాలులైన
గావచ్చనని స్మృతికామదియందున్నది. అంగుష్ఠము మాత్రమే
స్పృశింపవలెనని భట్టమతము ఆవైవంగుష్ఠమూలముచే రెండుమా
లులు పెగవులాత్రి యంగుష్ఠతర్జనులు గలవి ముక్కు-చేవులు

స్పృశించి యంగుష్ఠమధ్యములు గట్టి కేత్రములముట్టి యంగు
ష్ఠానామికలచేత శ్రోతజీర్ణ చేయింపఁబడును.

శ్లో॥ విప్రాణాం త్పత్రియాణాంచ ప్రణవాది
నమోంతకిం । సువాసినీనాం వైశ్యానాం కేశవాది
నమోంతకిం । శూద్రాణాం విధివానాంచ నామ
మాత్రం విధియ్యతే॥

శ్లో॥ సాస్తాదాబ్రహ్మతీర్థంచ హస్తాగ్రేదేవతీర్థ
కం । హస్తపాశ్చేష్ఠ్యుపీతీర్థం తత్పాశ్చేష్ఠ్యపీతీర్థ
కం । తన్మధ్యే చాగ్నితీర్థంచ పంచతీర్థం ప్రశస్యతే॥
బ్రహ్మతీర్థే సతి చమనం గృహ్యమాన్॥ కించ॥ శ్లో॥
తద్దీపమధ్యమామధ్యే యోవిప్రదీపతేజలం । తేన
తృప్త్యంతి తే సర్వే యేచకాంపవాసిన్ః । కేచిక్షన్త్యాః
కామ్యమానాః కేచిత్కర్మవశానుగాః । భుజంతు
చమమోచ్ఛిష్టం పాత్రశేషం మయాప్నితమ్॥

సకలకర్మలయాదును మనము చేయవలసిన ఆచ
మనములు శ్రౌతాచమనము, స్మృత్యాచమనము,
పురాణాచమనము అని మూడు విధములు. అందు
శ్రౌతాచమన విధివ్రాయఁబడును.

శ్రౌతాచమనమ్

శ్లో॥ దేవ్యాపాదైః త్రిభిః పీత్వా అగ్నిం పైర్నవభిః

స్మృతేత్ । సప్తవ్యాహృతిసంయుక్తా గాయత్రీత్ర
ః ధ్యానం ॥ క్రియవత్సనిన-

(దవ్యాఃపాదైఃత్రిభిఃపీత్వా.)

౧. ఒన్ తస్మై తుర్వశ్యేన్ద్ర్యం స్వాహా॥

అగ్నివచనము మువలయును.

౨. ధిన్గో గవస్యసేమహి స్వాహా॥

౧ వచనమును మృగముచేయవలెను.

౩. ధిన్మాత్రేయాః ప్రహ్లాదయాత్స్వాహా॥

(హిమవన తీర్థమందు నురుగు బుగ్గలులేకయుండవలెను.)

(అన్నిండ్లన్నివధిః స్మృతేత్.)

౪. ఆగ్రోహస్తామగ్రా భువః

౫. తాసః క్షిప్తేదధాతన

ఈవగ్రత్రములు అన్నికరిమలును కడిగివేసి.

౬. హిష్ణోనిజాను భక్ష్యే

౭. యావత్ప్రవతి మోరసః

అని యంగుఠముతో నీటితో పెదవుల కంటిని కుడిచివేసి.

౮. తస్యభాజయ తేహనః

౯. క్షితీరివహూతరః,

అని రెండుమాటలు ద్వారాతో శరణున నీళ్లు చల్లుకోని.

౧. తాత్పర్యముగా మామవః॥

అని కుడిచేతి నెడమచేతిని పోషించుకొని.

౨. యస్త్యక్షయాయజిస్వధి॥

అని పాదములమీద ప్రోక్షించుకొని.

౩. ఆరోక్షనయథాచనః॥

అని శరణున పోషించుకొనవలయును.

(సస్త్యహృతసంయుక్తా గాయత్రీత్రిపదాశ్చరః.)

౧౩. ఓంభూః॥

అని సర్వాంగులీ మూలములతో గర్జమును స్పృశించి.

౧౪. ఓం భువః॥

౧౫. ఓం సువః॥

అని యంగువలె నినులతో రెండుచుక్క పుటములదాకికొని

౧౬. ఓం మహాః॥

౧౭. ఓం జనః॥

అని అంగుష్ఠానామికలతో రెండుకండ్లను దాకి.

౧౮. ఓం తపః॥

౧౯. ఓం సత్యమ్॥

అని యంగుష్ఠనామికలతో రెండు చెవులను చాకి.

౨౦. ఓం తత సత్తత్త్వర్యేణ్యమ్

అని యంగుష్ఠనిష్ఠికలతో నాభినిగాకి.

౨౧. భగ్గోదేవస్య శీమహి

అని కరితలమున నెదను చాకి.

౨౨. ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

అని కరాగ్రమున కిరసునచాకి.

౨౩. ఓమాగ్లోజ్యోత్స్రస్తామృతమ్॥

అని ముకులహస్తముతో కుడిబాహువును.

౨౪. బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్॥

ఎడమబాహువును స్పృశింపవలయును.

ఇది శాస్త్రాచమనము, (దీనినే శ్రుత్యాచమన మనియు జెప్పెదరు.)

దీని వినియోగము గాయత్రీ మంత్రజపమునకు పూర్వమందును పరమందును చేయవలెను.

ఈఆచమనము మఱియొక విధముగ ఆరణ్యక శ్రుతియందు చెప్పియున్నారు. ఆప్రకారము బ్రహ్మ యజ్ఞ సంకల్పానంతరమున చేయవలయును.

ఎ డ్లి ని

త్రిరాచామేత్, ద్విపరిమృజ్య, సకృదుప్తస్పృశ్య, (సవ్యంప్రాణిం, ప్రాణా, ప్రోక్షతి) శిర్శచ్ఛుషీనాసికే, శోషే, హృదయ మూలభ్యః॥

త్రిరాచామేత్ ।

మమ్ములు (మినుపగింజ మణుగువలె నీరును బ్రహ్మతీర్థముతో) ఆచమింపవలయును.

ద్విపరిమృజ్య, సకృదుప్తస్పృశ్య॥

అంగుష్ఠముతో నీటితో పెదవులరెంటిని రెండుమాటులు తాకి, మఱల నొకసారి పెదవినితాకి.

(సవ్యం ప్రాణం ప్రాణాప్రోక్షతి॥)

ఎడమచేతిని రెండుపాదములను పోషించి.

శిర్శచ్ఛుషీ, నాసికే, శోషే, హృదయ మూలభ్యః॥

కర్ణముతో శిగును, అంగుష్ఠనామికలతో కండ్లను, అంగుష్ఠ తిర్జనినులతో రెండు మక్కువుటములను, అంగుష్ఠనామికలతో చెవులను, కరతలముతో హృదయమును తాకవలయును.

స్నోత్యుక్తి ఆచమనవిధి

స్నోత్యుక్తము! శ్లో! నిబద్ధశిఖకచ్చస్తు ద్విజల
చమనంచరేత్ । కృత్వోపవీతం సవ్యాంసే వాఙ్మ
నః కాయసంయుతమ్ । ౧।

శ్లో! గోకర్ణాకృతిహస్తేన మాషమాత్రం జలం
పిబేత్ । తన్నూనమధికం వాపిసురాపానసమం
భవేత్ ॥ ౨।

శ్లో! ఆచామేన్నాషమగ్నంచ గోకర్ణచులుకస్థి
తం । సంహతాంగుళినా తోయం గృహీత్వాపాణి
నాద్విజు ॥ ౩।

శ్లో! ముక్తాంగుష్ఠకనిష్ఠాభ్యాంత్రిపిండేద్భవ్మాతీ
ర్థతః । తత్ప్రత్యక్షపాదాచసంకుచ్యోష్ఠేత్రిరవ్యథః ॥

శ్లో! సంహతాంగుళిత్పూలైః త్రిశ్రమృణ్య
త్తతోముఖం । ప్రత్యక్షహస్తా చాభ్యుత్యపాదశి
ర్వాతథైవచ ॥ ౪॥

శ్లో! మధ్యమాంగుళిపృష్ఠేశ్చ త్రిస్పృశేత్
హృదయముఖకం । హస్తప్రత్యక్ష సంస్పృష్ట్యా
హృదాదిద్వయశః పృశేత్ ॥ ౫॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠేనత్ర వేదన్యః ఘోరః పశ్యమాం
స్పృశేత్ । అంగుష్ఠానామికాధ్యాయ చ త్రై-
త్రేచ సంస్పృశేత్ ॥ ౮ ॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠోపకినిస్తాధ్యాయం నాగపశ్యమాం
స్పృశేత్ । తలీనవ్రాసయన్ స్పృశేత్ స్పృశేత్
కులిభిర్నిరః ॥ ౯ ॥

శ్లో॥ అంగుల్యప్రస్తాపయచ గో, సంస్పృశేతి
తీకానకః । ప్రణవేనోపాధ్యాయా ధ్యాయానాంకరి
పేచయేత్ ॥ ౧౦ ॥

శ్లో॥ ఆనేనవి, నావిత్రః మర్యాదాచమనసదా॥

శ్లో॥ నిబ్ధశిఖకచ్చస్తుద్విజఆచమనంచ శేత్ ।
త్వోపవీతంసవ్యాంసే వాగ్మహాకాయసంయతి ॥ ౧౧ ॥

సిగముడివైచిత్తాని, కచ్చయి గట్టియి ఎడమభుజమున జంపి

ము వైచిత్తాని, అనఁగాఉపవీతియై ఆచమింపవలయును.

శ్లో॥ గోకర్ణాకృతివాస్తేన మాషమాత్రంజలంపి బేత్ ।
తన్నూనమధకంవాఽపి సురావానసమంభవేత్ ॥

తా॥ అపేయి గోకర్ణాకారముగబట్టి అందు మినుపగింజమును
నంతటి జలమువైచిత్తాని యాచమించునది. అంతకుండా హే
మృతిగ్గులగునెడల నది సుగాహన సమమును.

శ్లో॥ అచా మేన్మాస మగ్నంచ, గోనీ రుద్ర
సంవాదాంగు నానోయంగ్నోగత్వావ నాన్వజ ।
తా ప్రేగులన్నయగుగొప్పి చేతిలో నుదకమున నున్నప్పుడు
నీ నందరికి లలము నాదమందునది. 3

శ్లో॥ ముక్తాంగుష్ఠకి సస్థాభ్యాం త్రివిధేన త బ్రహ్మ
తః తత ప్రయోగ్యహస్తాచ, సంకుచోఽస్మాన్మన్యజే ।

తా॥ అంగుష్ఠమును చిటికినప్రేలు ఈ గొట్టనివదలి బ్రహ్మ త ము
చేతి స్వాహా, స్వాహా, స్వాహా, అని మమ్మీలు ఆచమన
వలయును. హస్తములు గడిగొని ప్రేళ్ళను ముడిచి పెదవియు
మృదువు చుడదిగొని. 4

శ్లో॥ సంవాతాంగులిభిర్హస్తైః త్రి ప్రమన్యైః త
ముఖమ్ ॥

తా॥ సంవాతాంగులిమూలములతో ముగియు చుడిచి 5

ప్రత్యక్షవాస్తా (చ)

తా॥ చాస్తమల గడిగొని.

శ్లో॥ అభ్యుక్త్య సాదో నాతఘోచచ ॥

తా॥ పాదములను, శరీరమునను జలమున పోక్షణము చేసికొని.

శ్లో॥ మధ్యమాంగు? పృష్ఠశ్చ త్రిశ్చైత్ ఘ్రాణ
మూలకం ॥

తా మధ్యమాంగులిపృష్ఠములతో ఘ్రాణములమును ముద్దు
న తాకి.

ను ^ఓ మో ' మ లి మా.

[illegible]

౧. విష్ణున్నాచామీ, ప్రహర్యనా ఆసీనః

తా|| (స్వ. శాస్త్రము) కృష్ణానామ లయంగ శిష్యుం
 క పునః తత్పదేనామ, నామగణితేన, సంకీర్తయి, జా: మి: పం
 నాద: . తా: గ్రామి: పం: పం: పం: .

౧. త్రిరావా వీధి స్థానముగల చూరంబి

తా|| ౧లము, నాని స్వాహా. స్వాహా, స్వాహా, అగ్ని కృ-
 ౧లములు పృథ్వి నమోః సోమోః సోమోః సోమోః సోమోః సోమోః
 క్షే ర్మును

3. ప్రిగ్గోనిపరిమ్యుజేట్ (ద్విజన్యేతే)

తా. ఎదప (అంశస్థమాలమున) గవులు 3 సాగులు తుడుచునొనకలయును. (రెండుసాగులొకొద్ది వచ్చెన్పెదరు.)

4. ଅନୁପ୍ରାସ (ସଂସ୍କୃତ)

కా॥ ॥ స (॥ కృతములకొద్దీ, మధ్యకూనామకలగాడి
 కొడగు వెదవుల ॥ సా శుక్తినినా (॥ యెడ సా ॥ १ ॥
 ది॥ ॥ १ ॥)

౧. అశ్వమేధమున నాసన్యస్తోత్ర్యచావా, ఏష
 తా॥ దక్షిణా సమంతైః సజమచేతినిశ్చీంది, తాము
 లయంగను, తరిమనందును, ప్రోక్షించుకొని,

౬. ఇదియోగ్యపస్పృశేత్ చక్షుషీ నాసికే
 ప్రోక్షేత్,

తా॥ (అంగుష్ఠానామిళియోనోనాశ్చాశ్చేత్స్వయే) ౧
 కశే మ్రులనున్నుంచి, (అంగుష్ఠానిల్యో) తుంగ, రము
 లను, (అంగుష్ఠానిల్యో) కలను (వేత్స్వయ) ఎప్పించి
 ౨. అంగుష్ఠానిల్యో

తా॥ అప సంపన్నముచే కలయును, అనగాచేతులు
 కడిగినకలయును.

ఈ అశ్వమేధము అనంత్యవందఃప్రాంతమున పురాణాచమ
 నమునకు దివ్యయోగ్యునిది.

ఆ చ మ న నా మా న్య ని య మ ము.

శ్లో॥ నాచామేదాసన్తాగ్రప్రికబద్ధాసన్తవవా
 సన్తాగ్రితపాకోనా బహిష్టానురోపివా॥

తా॥ అచమనమునకు ఎడమగుండు పాదములు కేల
 మీదకుంచుకొనకలయును. పద్మాసనములు మొదలగు నాసనము
 లుపట్టి యాచమింపరాదు. కాశ్యచామనానిగాని మోకాటికి
 వెలుపల చేతులుంచిగానియాచమింపరాదు.

శ్లో॥ ఐవిత్రికరత్రాచామేత్ శుచికర్మామాద
 రాత్ సవిత్రానదర్శనా కర్మాత్వతనాన్యధా॥

తా॥ “పవిత్రగ్రంథే హి సర్వం” అని చెప్పుకొన్నది. ఇది ముగిసినప్పుడు గాన శ్రేణి నందుమోక్షం వచ్చును. అది అని అర్థముగ కలెందమిచ్చగాదు.

పు రా గో గ మ ప ము.

శ్లో॥ కేశవ ప్రస్థస్త్రి, పశ్చాద్వాభ్యాం
నమోత్తమా । ద్వాభ్యామౌచసంమయ్య ద్వా
భ్యామున్నాసంతథా॥

శో॥ ఏకేనాహస్తాద్రతాన్వ సాదానపితథ్నతం ।
ఏకేనాపిచమూనాన తతస్సృజ్య జాగిధి॥ ॥ ౧॥

శ్లో॥ సర్వానామ సుఖానామైశ్వర్యములైనచును గ
స్పృశేత్ । తస్యైశ్వర్యయోగేన నాసికేద్వేషప
స్పృశేత్ ॥

శ్లో॥ అగ్రహానామికా భ్యాతు చక్రశ్లోతే
ఉపస్పృశేత్ । కర్మహంగుప్త యోగ్యాన్నాభిదే
శముపస్పృశేత్ ॥ ౪౮ ॥

శ్రీ॥ కిరమధ్యం హృదిస్థావ్య కరాగ్రంశిరిసన్య
సేత్॥ ముకు ఫేనచహస్తేనబాహుమూలముపస్పృ
శేత్॥

ఏవమూచమనంకృత్యా సాక్షాన్నారాయనోభవేత్
కేశవద్యైఃతీర్థిభిఃపీత్యా

౧౪. వాసుదేవాయనమః, ౧౫. పృథ్వీహూయనమః,
అనియంగుష్ఠతర్జ్జగినులతో రెండుముక్కులనుతాకి

అంగుష్ఠానామికాభ్యాంతు చక్షుశ్శ్రోత్రే ఉప
స్పృశేత్

తా॥ ౧౬. అనియంగుష్ఠాయనమః, ౧౭. పురుషోత్తమాయనమః,
అనియంగుష్ఠానామికలతో రెండుకంఠస్థనుతాకి ౧౮. అహోక్షిజా
యనమః, ౧౯. నాగసింహాయనమః, అనియంగుష్ఠానామికలతో
రెండుచెవులనుదాకి

కిసిష్ఠాంగుష్ఠయోర్యోగా, న్నా భద్రేషముపస్పృశేత్.

తా॥ ౨౦. అమృతాయనమః, అనియంగుష్ఠకినిస్థికలతో నా
భినితాకి

కరిమధ్యపాద్ధిస్థావ్య

తా॥ ౨౧. జనార్దనాయనమః, అనికిరతిలముననెదనుదాకి

కిరాగ్రింశిరిసన్యసేత్.

తా॥ ౨౨. ఉపేంద్రాయనమః, అనికిరాగ్రమునశిరసునుదాకి
ముకుతేనచహస్తేన భాపయిమూలముపస్పృశేత్.

తా॥ ౨౩. హరయేనమః, ౨౪. శ్రీకృష్ణాయనమః, అనిముకు
లహస్తమునరెండుభామములములను దాకునది.

ఏవమాచమనంకిత్వా, సాక్షాన్నారాయణో
భవేత్.

తా॥ ఇటులఆచమనము చేసినయెడల శ్రీనారాయణునితో
సమానుడగును. కడమవిషయములుగ్రంథవిస్తరభీతిచేచేర్పవైతి

గ్రంథశ్చయంసమాప్తః.

10910

